

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

APRITES EKONOMIKAS ATTĪSTĪŠANA LATVIJĀ: IZAICINĀJUMI UN IESPĒJAS

Rudīte Vesere,
Vides aizsardzības departamenta direktore
Natālija Cudečka-Puriņa,
Vides kvalitātes un atkritumu apsaimniekošanas
nodaļas vadītāja

10.09.2019.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Ilgspējīgā attīstība aptver sevī ekonomisko izaugsmi, sociālo progresu un cieņu pret apkārtējo vidi

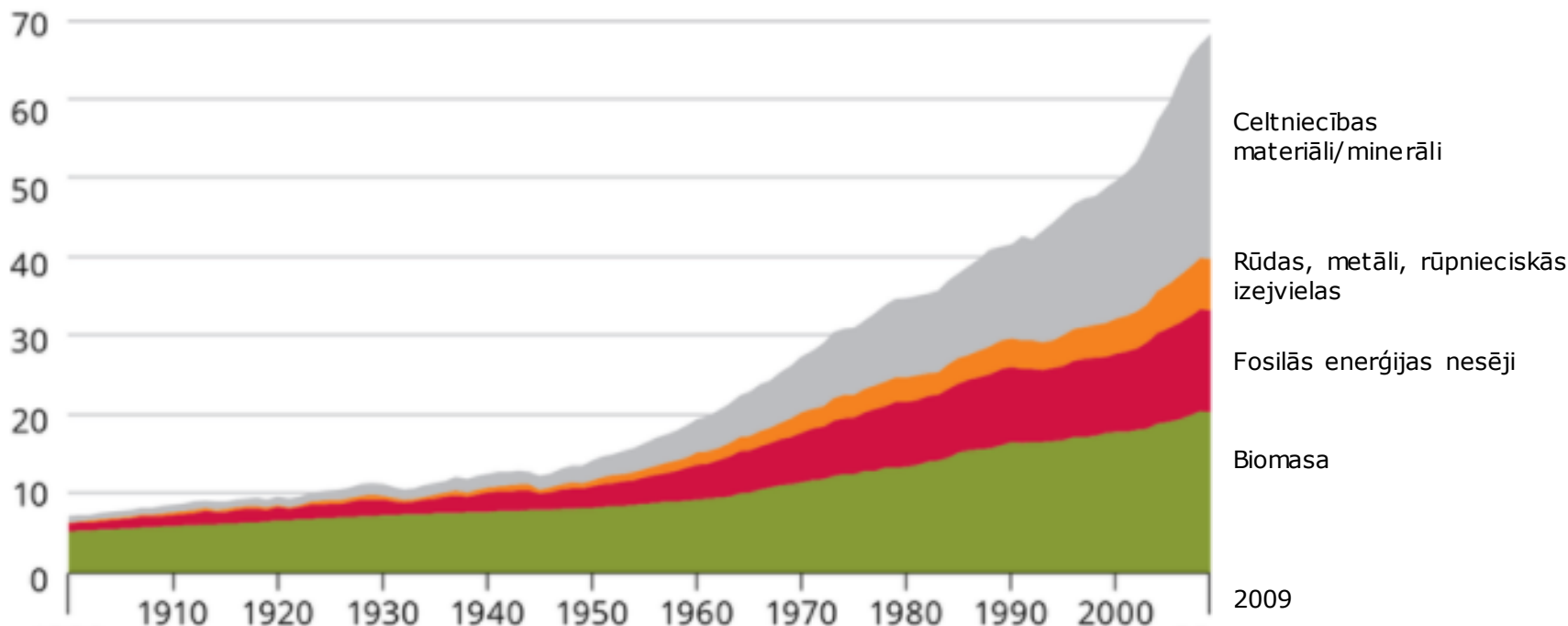

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Globālais materiālu un enerģijas patēriņš turpina augt

- ✓ pēdējos 40 gados materiālo resursu ieguve pasaulē ir trīskāršojusies
- ✓ globālā minerālu, fosilo materiālu un biomasas ieguve, kas 2013.gadā - 84 mljrd. t (Gt) līdz 2030.gadam sasniegs 100 Gt, bet līdz 2050.gadam – dubultosies
- ✓ iedzīvotāju skaitam pasaulē pieaugot līdz 9 miljrd. 2040. gadā, globālais enerģijas pieprasījums augs par 25 %

Gt

Grafika datu avots: [Krausmann et al., 2009 \(data updated in 2011\)](#)

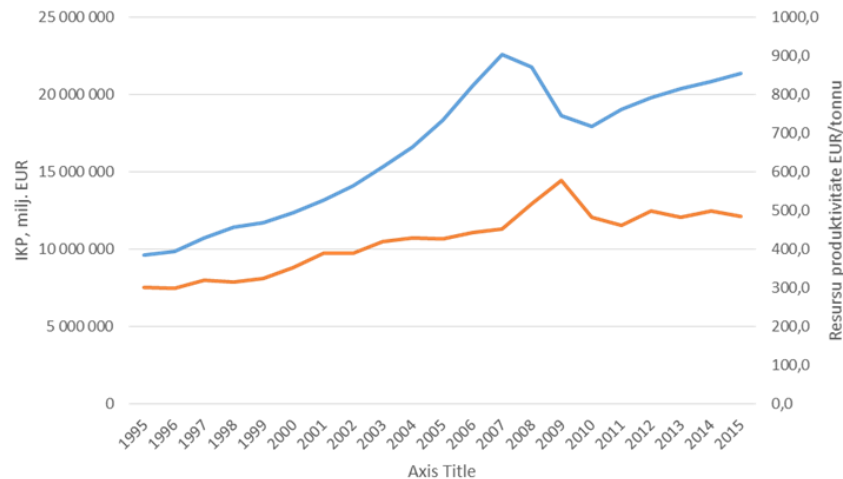
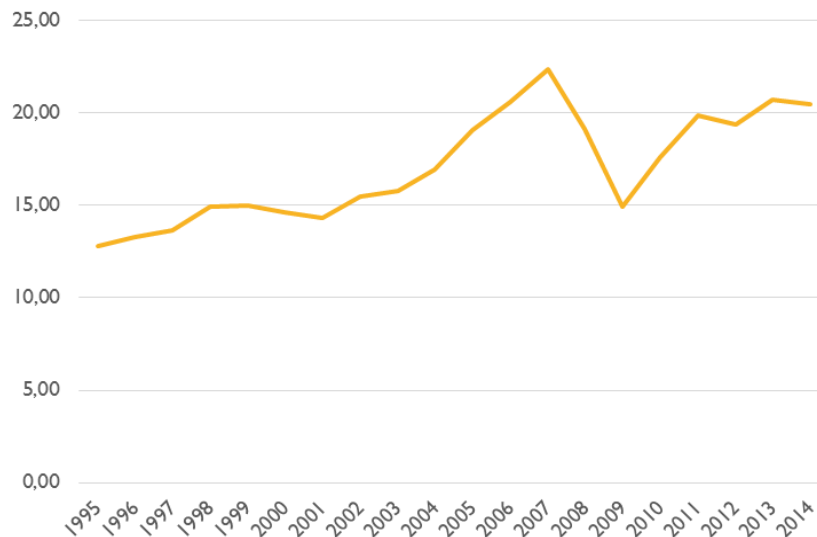
Situācija Latvijā: resursu patēriņš

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

- ✓ Pēdējo 20 gadu laikā izejmateriālu ieguves apjomi ir būtiski pieauguši un turpina augt
- ✓ Rādītāji, kas raksturo materiālu patēriņu uz vienu iedzīvotāju Latvijā 2015.gadā bija 22 t/iedz., ES – 13 t/iedz.
- ✓ Materiālo resursu izmantošana tautsaimniecībā nav efektīva. Resursu produktivitātes rādītāji Latvijā 2015. gadā 0,5 EUR/kg, kamēr ES vidējais - 2 EUR/kg.
- ✓ Latvijas tautsaimniecībā nav stabila atsaiste starp IKP pieaugumu un resursu patēriņu

Resursu patēriņš (tonnas/iedz.)

— IKP 2010.g. salīdzināmās cenās — Resursu produktivitāte

Resursu neilgtspējīga patēriņa ietekmes un sekas

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Ilgspējīgas attīstības mērķi ir saistīti ar resursu patēriņu

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Pasaules valstis ANO ietvaros ir vienojušās par 17 mērķiem 2050. gadam.

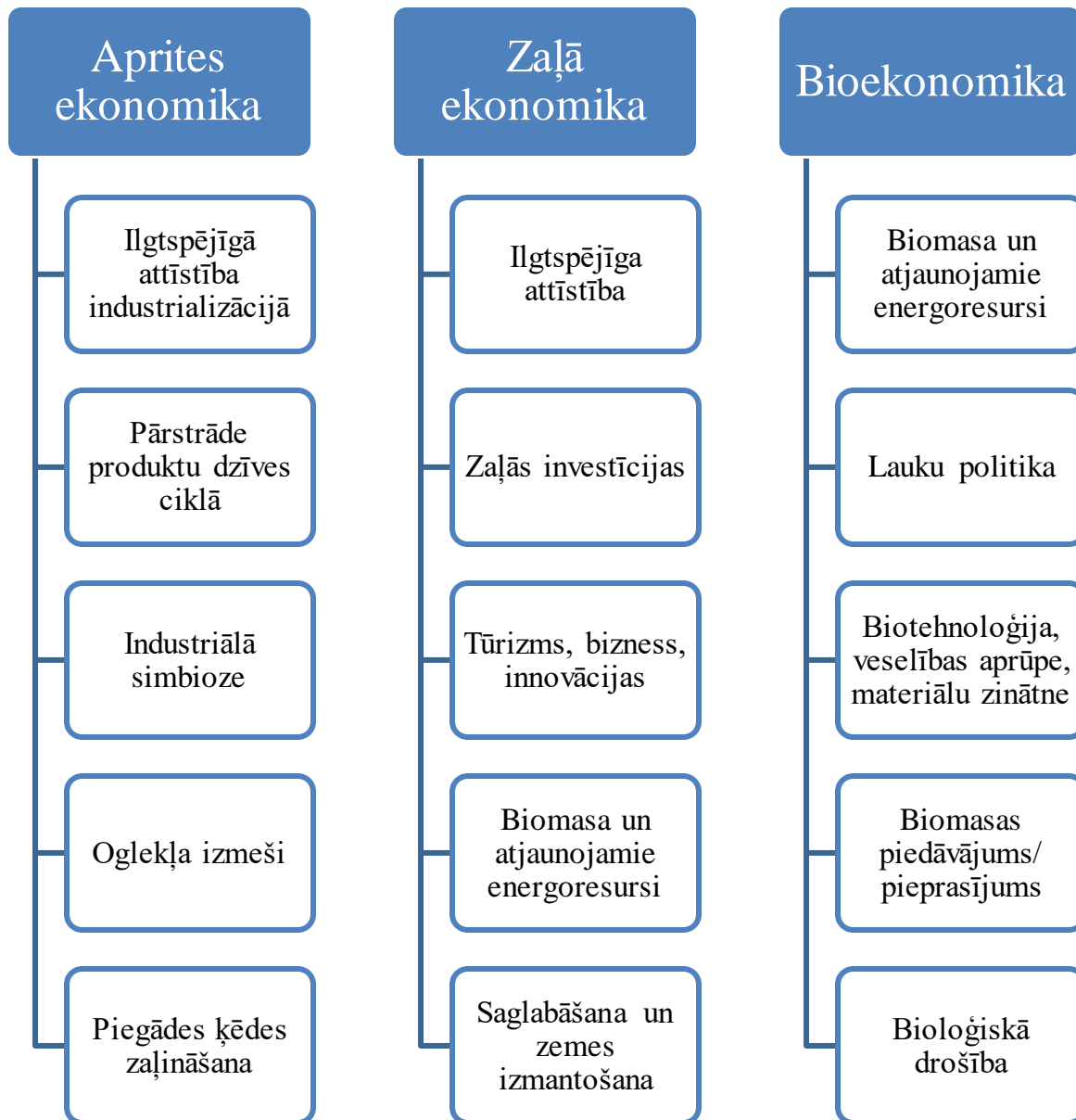
12. Mērķis - veicināt **ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu**:

- ✓ **ilgtspējīga** dabas resursu **apsaimniekošana** un to lietderīga **izmantošana**;
- ✓ radīto **atkritumu daudzuma samazināšana**, īstenojot atkritumu novēršanas, mazināšanas, pārstrādes un atkārtotas izmantošanas pasākumus;
- ✓ ķīmisko vielu un visu veidu atkritumu **apsaimniekošana videi nekaitīgā veidā** visā to aprites ciklā;
- ✓ **pārtikas lietderīga izmantošana un pārtikas zudumus novēršana**, tai skaitā ražošanas un piegādes ķēdēs;
- ✓ **ilgtspējīga ražošana**;
- ✓ **ilgtspējīga sadzīve** – mājsaimniecību un indivīdu uzvedība/patēriņa modeļi, kas nosaka ilgtspējīgu resursu, preču un pakalpojumu izmantošanu un sadzīvē radīto atkritumu apsaimniekošanu.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

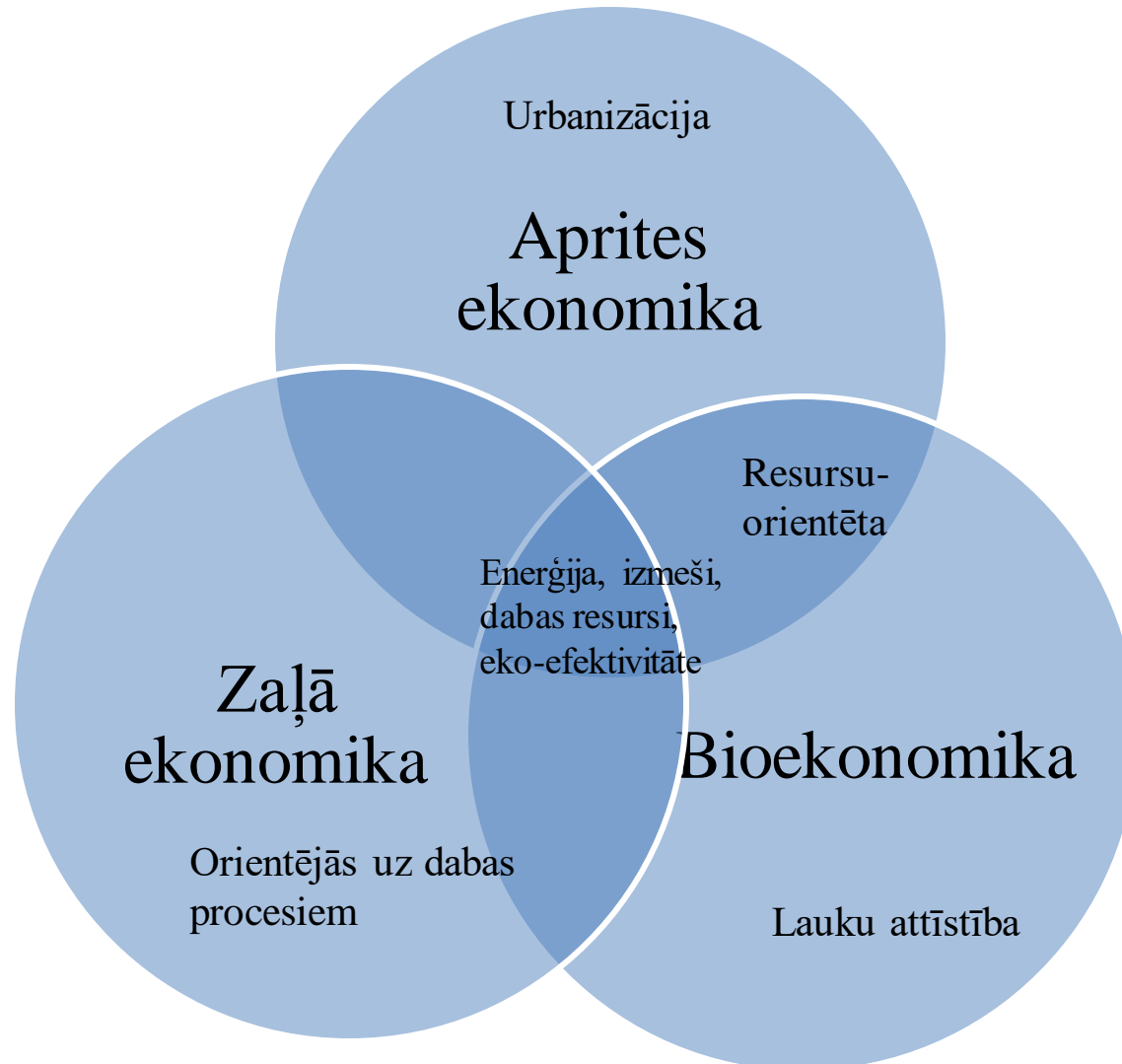
Svarīgākie koncepti

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites ekonomika, Zaļā ekonomika, Bioekonomika

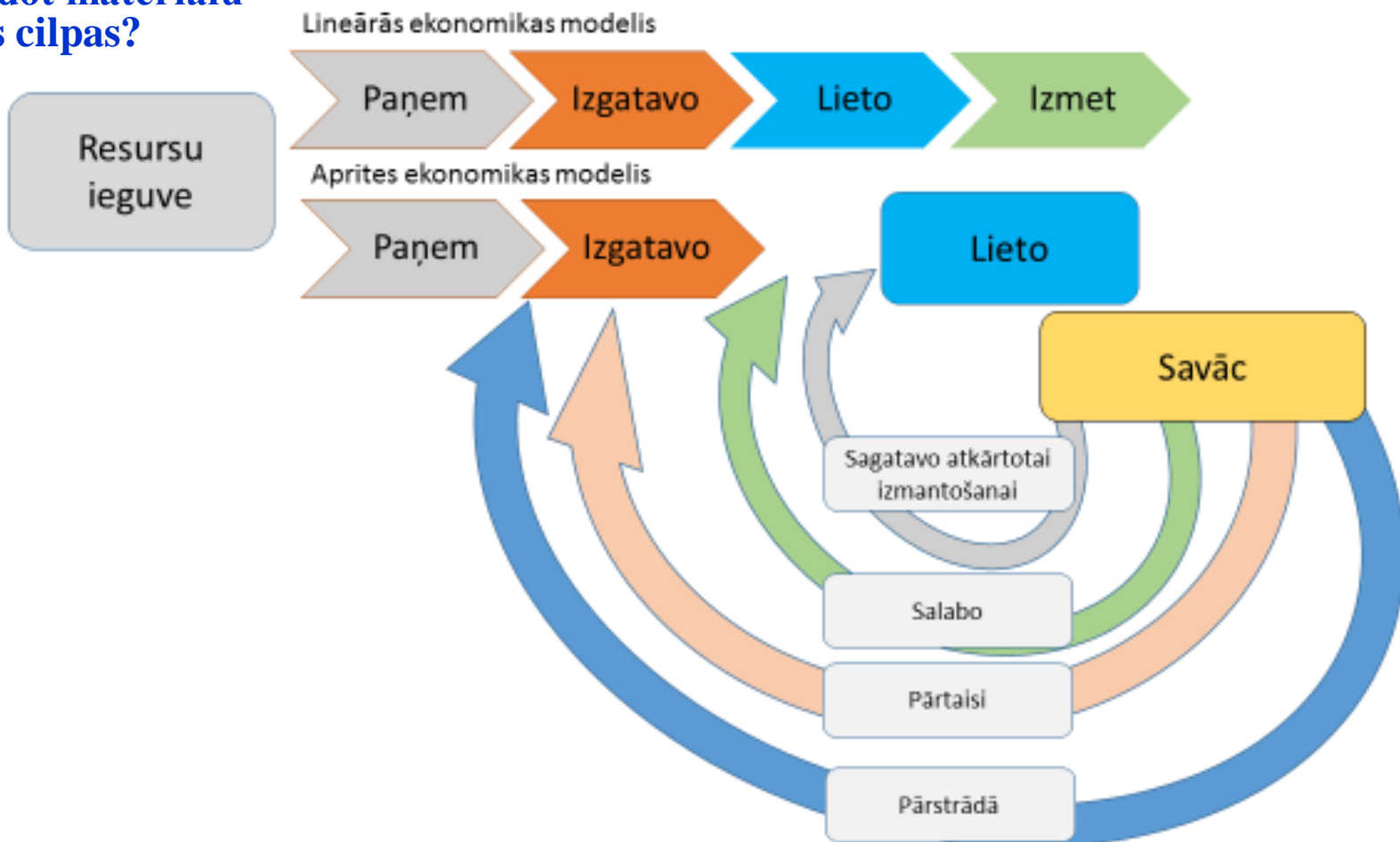

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites ekonomikas būtība ir maksimāli lietderīgi (efektīvi) izmantot resursus ražošanā un sadzīvē, panākot, ka produkti, materiāli un dabas resursi saglabājas ekonomiskajā aprītē pēc iespējas ilgāk, tādējādi samazinot radīto atkritumu apjomu

Kā veidot materiālu aprites cilpas?

Aprites ekonomikas elementi

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

- Ražošana un patēriņš;
- Atkritumu apsaimniekošana un ekonomiskie instrumenti;
- Pāreja no atkritumiem uz resursiem;

- **Prioritārie virzieni:**
  - Plastmasa
  - Pārtikas atkritumi
  - Kritiskās izejvielas
  - Celtniecības un būvju nojaukšanas atkritumi
  - Biomasa un bio-bāzēti produkti
- Inovācijas, investīcijas un citi instrumenti

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Pāreja uz aprites ekonomiku – izaicinājumi un iespējas

➤ Sadzīves atkritumu **pārstrāde**: mērķis 2035.gadā **65 % un apglabāt varēs 2035.gadā 10 %** no radītajiem atkritumiem.

Atkritumi ne tikai var būt, bet arī ir vērtīgs izejmateriāls !

➤ **Zaļais publiskais iepirkums**

➤ **Industriālā simbioze**

➤ **Eko-dizains un ekomarkējums**

➤ **Atkārtota izmantošana, labošana, remonts - sociālā uzņēmējdarbība, jaunas darba vietas**

➤ **Motivējoša nodokļu politika**

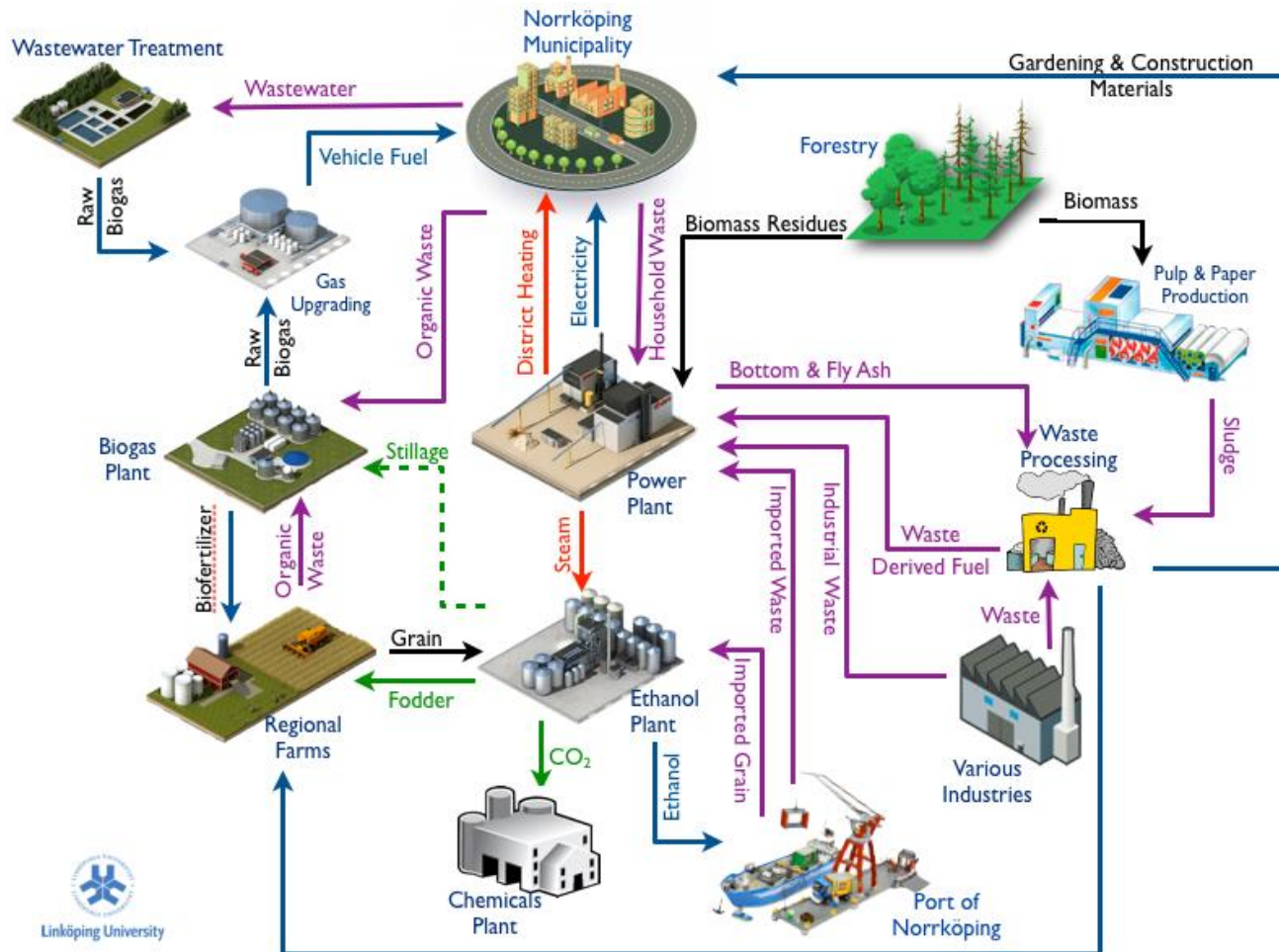
➤ **Sabiedrības domāšanas paradigmas maiņa**

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites ekonomika – pāreja uz industriālo simbiozi

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites ekonomikas būtība un stratēģijas

Stratēģijas, kas ļauj samazināt materiālu pieprasījumu/patēriņu un tādējādi veicina “pāreju uz aprites ekonomiku”:

□ **Noslēgtu materiālu ciklu veidošana** – kas nozīmē otrreizējo materiālu (tādu, kas jau ir bijuši ražošanas procesā vai iegūti no rūpniecisko vai sadzīves atkritumu pārstrādes)...

□ **Materiālu plūsmas palēnināšana** – tādu produktu rādīšanā, kas ekonomikā pastāv ilgāk dēļ to pagarinātā lietošanas laika, kas tiek nodrošināts jau dizaina posmā;

□ **Materiālu plūsmas ierobežošana** – kas nozīmē efektīvāku izejvielu, materiālu un produktu izmantošanu, vai nu ar jaunu ražošanas tehnoloģiju attīstību vai jau esošo materiālo resursu pilnīgāku izmantošanu, vai ar patērētāju uzvedības maiņu virzienā prom no materiālu ietilpīgiem produktiem un pakalpojumiem.

Aprites ekonomikas biznesa modeļu aspekti (1)

Aprites vērtību ķēde

- Samazināts primāro resursu patēriņš ražošanā
- Izmanto atjaunojamus, pārstrādātus vai pārstrādājamus materiālus

Materiālu atgūšana, industriālā simbioze

- Izseko un atgūst produktus pirms tie kļūst par atkritumiem;
- Blakusproduktu efektīva izmantošana
- Pārstrāde up-cycling un down-cycling

Produktu izturība, moduļi, labošana

- Produktu dzīves cikla pagarināšana
- Iespējams dizaina posmā, paredzot “demontāžas dizainu”

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites ekonomikas biznesa modeļu aspekti (2)

Personalizācija, izgatavošana pēc pasūtījuma

- Ilgtermiņa attiecību veidošana ar klientu
- Lojalitātes veicināšana
- Vieglāk attīstīt labošanu, materiālu atgūšanu un pārstrādi;
- Pasargā no pārlietu lieliem krājumiem

Produktu servisa sistēma, pakalpojumu dematerializācija

- Piekļuve pakalpojumam, nevis precēm;
- No piederības uz izmantošanu

Sadarbība, dalīšanās ekonomika

- Iedzīvotājiem rodas iespējas vairāk irēt, nomāt, dalīties, mainīties vai aizdot preces;
- Reti izmantojamo produktu ražošanas optimizācija;
- Platforma preču apmaiņai/ dalītai izmantošanai

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Aprites biznesa modeļu aspekti (3)

	Aprites vērtību ķēde	Materiālu atgūšana	Produktu izturība, moduļi, labošana	Dalīšanās ekonomika	Produktu servisa sistēma
Resursu efektivitātes virzītājs	Slēgtās materiālu cilpas	Slēgtās materiālu cilpas	Lēnās materiālu cilpas	Šaura resursu plūsma	Šaura resursu plūsma
Biznesa modeļa apakš-tips	No šūpuļa līdz šūpulim	Industriālā simbioze Pārstrāde Downcycling Upcycling	Tiešā otrreizējā izmantošana Labošana Atjaunošana	Koplietošana Kopīga piekļuve	Uz produktu/ lietotāju/ rezultātu vērst
Sektori, kur pašlaik jau piemēro	Patērētāju produktu sektori	Metāli Papīrs Plastmasa	Automašīnas Elektronika	Īstermiņa īre Transports Patēriņa preces	Transports Enerģija

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Tendences

- ES 77% no iedzīvotājiem labprāt labotu mantas
- Nodokļa slogs uz darbaspēku ir lielāks nekā uz resursiem
- Francijā aprēķināts ka ap 80% no elektrisko un elektronisko iekārtu, kas nonāk atkritumos var tikt otrreiz izmantoti pēc nelielas labojumu veikšanas. Gadījumā ja no tā apjoma atkārtoti izmantotu 60% iekārtu, ietekme būtu:
  - 1500 jaunu darba vietu
  - 810 000 t siltumnīcefekta gāzu emisiju novēršana

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Pāreja uz aprites ekonomiku - kur esam un kurp virzāmies?

- Informatīvais ziņojums **par virzību uz aprites ekonomiku Latvijā**
- **Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028.gadam**
- **Valsts, pašvaldību un privāto struktūru sadarbība ilgtspējīgu mērķu sasniegšanai**

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Ieguvumi

- Vides stāvokļa uzlabošana
- Resursu efektivitātes paaugstināšana
- Vietējo darba vietu radīšana

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

Paldies par uzmanību!

www.varam.gov.lv

Aprites ekonomiku veicinošie faktori

